

Τὸ ὄνομα τοῦ Κομιτάς εἶναι βαθειά συνυφασμένο μέ τήν ἄρμενική μουσική, ἐκκλησιαστική καί δημοτική μέ τή συλλογή, τή μελέτη, τήν ἑναρμόνιση καί τήν προβολή της διεθνῶς. Ὁ ἄρμενικός λαός, προικισμένος μέ ἐξαιρετική μουσική εὐαισθησία, ἐκφραστική δύναμη καί δημιουργική φαντασία, καλλιέργησε ἀπό τήν ἀρχαιότητα μέ πάθος τή μουσική καί διεμόρφωσε μέσα ἀπό τήν μακραίωνη ἱστορία του μιάν ἀξιόλογη μουσική παράδοση, πού διατηρεῖται ὡς σήμερα ζωντανή σέ ὠρισμένα κέντρα, ὅπως ἡ πόλη Ἐτσμιαντζίν, τό Ἐριβάν καί ἡ Τιφλίς, καί μερικῶς σέ ὠρισμένες ἄρμενικές κοινότητες στίς Ἰνδίες (Καλκούτα) καί στήν Εὐρώπη (Βενετία).

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ρυθμικῶς καί μελισματικῶς, παρουσιάζει ἡ μουσική τῆς ἄρμενικῆς ἐκκλησίας. Ἡ Ἄρμενία ὑπῆρξε μιά ἀπό τίς πρῶτες χῶρες πού δέχθηκαν τόν Χριστιανισμό (στόν Δ' αἰῶνα εἶχε ἤδη γίνει ἐπίσημη θρησκεία τῆς χώρας) καί ἡ ἐκκλησιαστική μελοποιία, ἀπό ἀπομακρύνθηκε ἀπό τή Συριακή παράδοση, ἀναπτύχθηκε μέ ἀνεξαρτησία καί, παρά τή Βυζαντινή επίδραση, διεμόρφωσε μιά ἐντελῶς δική της, ἰδιότυπη μορφή. Ἀλλά καί ἡ δημοτική της μουσική περιέχει πραγματικούς μελωδικούς θησαυρούς.

Αὐτῆς τῆς μουσικῆς ὁ Κομιτάς ἔγινε ὁ θερμουργός μελετητής, ὁ φλογερός προπαγανδιστής, ὁ πρῶτος φωτισμένος καί ἀκαταπόνητος ἱεραπόστολος. Κάποια προεργασία εἶχε γίνει πρωτίτερα ἀπό μερικούς, ὅπως ἡ μαθητής τοῦ Κορσακῶφ συνθέτης Ἐκμαλιάν (" Τά ἄσματα τῆς ἱερᾶς λειτουργίας" ἔκδ. στήν ἄρμενική καί γαλλική, 1896), ὁ Κομιτάς ὅμως ὑπῆρξεν ἡ σημαντικώτερη μορφή, ἀπό τήν πλευρά τῆς ἔρευνας καί προβολῆς, στήν ἱστορία τῆς νεώτερης ἄρμενικῆς μουσικῆς. Οἱ ρυθμοί, οἱ τρόποι, ἡ μελισματική πλοκή καί διάρθρωσις τῆς μουσικῆς αὐτῆς, οἱ δυνατότητες ἑναρμονίσεως της (κυρίως χορωδιακῶς), γενικά ἡ ἐκφραστική δύναμη καί ἡ ἀξιολόγησις της μέσα στά εὐρύτερα πλαίσια τῆς εὐρωπαϊκῆς καί μεσανατολικῆς μουσικῆς, ὑπῆρξαν τά ἀντικείμενα τῆς μελέτης τοῦ Κομιτάς καί τό πεδίο τῆς μουσικῆς δραστηριότητάς του.

Ἐκινώντας ἀπό τήν Ἐτσμιαντζίν, τό σημαντικώτερο κέντρο τῆς ἄρμενικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παραδόσεως, ὅπου ἦταν ἀρχιμανδρίτης (VARTABED), διέσχισε μέ ἱεραποστολικό ζῆλο ὀλόκληρη τήν Εὐρώπη δίνοντας διαλέξεις καί συναυλίες μέ τή χορωδία του. Σοφός μελετητής, ἐξαιρετος μαέστρος χορωδίας, καί ὁμιλητής παρουσίασε μέ τόν πῖο εὐγλωττο τρόπο τά δημιουργήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί λαϊκῆς μούσας τῆς πατρίδας του. Ἀπό συνέλεξε ἀπό τά 1890 ὡς τά 1904 περί τίς 3000 δημοτικά τραγοῦδια, κατέγραψε καί ἑναρμόνισε γιά χορωδία σημαντικόν ἀριθμό καί μέ τή χορωδία του τά παρέ προέβαλε, πλάϊ ὡς ἐκκλησιαστικά μέλη, στήν προσοχή τῶν μουσικῶν κύκλων τῆς Εὐρώπης. Ὁ Κομιτάς δέν ὑπῆρξε μονάχα μιά μεγάλη μορφή στήν μουσική ἱστορία τῆς Ἄρμενίας, ὑπῆρξε μαζί καί μιά μαρτυρική καί τραγική μορφή. Συμμερίστηκε τήν τύχη τῆς πατρίδας του, διώχθηκε ἀπό τίς τουρκικές ἀρχές καί στό τέλος ἀπό τίς φοβερές ἄρμενικές σφαγές ἔχασε τήν ἰσορροπία τοῦ λογικοῦ του.

Ὁ Κομιτάς ἀφῆκε ἀξιόλογον ἔργον τόσο ὡς συνθέτης ὅσο καί ὡς συλλογεύς καί ἔθνομουσικολόγος. Ἀπό τά 3000 δημοτικά, πού περισυνέλεξε, διεσώθησαν 500 καί ἐξεδόθησαν, μέ τή δική του καταγραφή, στό 1931 ἀπό τό μαθητή του καί συνεχιστή τοῦ ἔργου του διακεκριμένο ἔθνομουσικολόγο Σπυρίντον Μελικιάν (1880-1933). "Ἄλλα ἔργα του: " Ἡ Ἄρμενική λύρα" (1907),

δύο τόμοι " Αρμενικά τραγούδια του χωριού" (1913), " Έξη λαϊκοί χοροί" (1925), " Μελω-
δίες και Χορωδίες" (1928, 1930), " Τραγούδια του γάμου" " Ψαλμοί" κλπ.

Έγραψε επίσης μια " Λειτουργία πάνω σέ αρχαία άρμενικά θέματα" και άφῆκε ήμιτελείς
τήν όπερα " Άνοός" και τήν κωμική όπερα " Τά άτοπα τής αβροφροσύνης". Πολλά του
έργα έχουν έκδοθῆ μετά τό θάνατο του στό Έριβάν.

Μέ τό πλοσίο αυτό έργο, και κυρίως τό μουσικολογικό, ό Κομιτάς έθεσε τίς βάσεις
τής άρμενικής έθνομουσικολογίας και εξέάκησε πολύ μεγάλη επίδραση στη νεώτερη γενεά
τής άρμενικής μουσικής σχολής, και στην αλότητα της σχεδόν χρησιμοποιεί τό δημοτικό
τραγούδι ως πηγή έμπνεύσεως στην έλεύθερη σύνθεση.

ΣΟΛΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Θεσσαλονίκη, 8.3.1970

ΚΟΜΙΤΑΣ ΒΑΡΤΑΜΠΕΤ

Τὸ ὄνομα τῆς Κομιτᾶς εἶναι παλαιὰ συνθε-
τικόν μετὰ τὴν ἀρμενικὴν μουσικὴν, ἐκκλησιαστικὴν
καὶ δημοτικὴν μετὰ τὴν ἀγγλικήν, τὴν μελιτῆν, τὴν
ἐκάρμωτον καὶ τὴν προβολὴν τοῦ δειδῶτος. Ὁ
ἀρμενικὸς λαὸς, προσηγορίῳ μετὰ ἰταλικὴν μουσικὴν εἰσα-
γωγῆς, ἐκφρατικὴ δύναμις ἢ δημοτικὴ φαντασία, καὶ ἄλλοι
ἴσως λαὸι ἔχοντες ἀρχαῖα μετὰ παλαιὰ ἢ μουσικὴν ἢ δι-
κρίαν, μετὰ λαὸν τὴν μακραίων ἱστορία τοῦ κινῶν ἔθι-
χον ^{μουσικῆς} παραδόσιν, οὐ διατρέσαντες εἰς ἀίματα γυναικῆ #

ἢ ἀρμενικὰ κέντρα ἴσως ἢ ποτὶ Ἐξομιαρζίν, ^{ἢ Ἐριβάν καὶ ἢ Τίφλις, καὶ μερικοὺς ἐπὶ ἀρμενικῆς ἀρμενικῆς}
μερικοὺς κοινότητας εἰς Ἰνδία (Καγκαῖτ) ἔχοντες ἑσέτην (Βαγκάτ) #

Ἰδιαιτῶς ἐνδεδειγμένον, ρυθμικῶς καὶ μελομαζικῶς, παρ-
σιδῶμεν ἢ μουσικῶς τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἀρμενία
ὡς ἔστι μετὰ λαὸν ἰσὺς πρὸς τὸν λαὸν οὐ δέχθηκε τὴν χειρὶ-
ανισμὸν (ὡς δ' αἰῶνα, ἔχει ἤδη γινῆ ἐπίσημη δημοτικὴ τῆς
χαίρας) καὶ ἢ ^{ἐκκλησιαστικῆς} μελοποιίᾳ, ~~ὡς ἀρμενικῆς~~ ἔχοντες ἀπο-
μακρυνθέντες ἐπὶ τῆς Συριακῆς παραδόσιν, ἀναπτύχθη-
κεν ἀνεξαρτησία καὶ, παρὰ τὴν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν,
ὡς δι' ἐμπέριον μετὰ ἐνδεῶς δικίτης, ἰδιότυπη
μορφὴ. Ἐξῆς καὶ ἢ δημοτικῆς τῆς μουσικῆς περιέχει
περὶ τὴν ἀρμενικὴν πραγματικὴν μελωδικὴν διαστροφὴν.

Αὕτη τῆς μουσικῆς ἡ Κομιτᾶς ἔγινε ἡ
δερμαρρῶς μελιτῆς, ἡ ἑλοκρῆς προπαγανδιστῆς, ἡ
πρῶτος βασισμένη ^{καὶ ἀκατάκλιτος} ἐκφρατικὸς. Καί ποτε προεργασία
εἶχε γινῆ ^{πρῶτον} ἐπὶ μερικοῖς, ὅπου ἡ παλαιὰ τῆς Κορδακῆς
ἀνδρῶν ἑκμαθῶν (ἢ τὰ ἔσοματα τῆς ἰσραὴλ ἱστορίας)
ἐκδ. οὐκ ἀρμενικῆς καὶ γαλλικῆς, 1896), ἡ Κομιτᾶς, ἔμφαν-
τικῶς ἢ σημαντικώτερον μορφῆς, ὡς ἐπὶ τὴν
πλῆθος τῆς ἔργων καὶ προβολῆς, ἢ οὕτως ἰστορίας τῆς

νεότερη αρμενική μουσική. Οι ρυθμοί, οι τρέποι,
 ή μελομαζαρία ~~και~~ πλοκή και διάρθρωση της μουσι-
 κής αίας, οι δυνατότητες εφαρμογής της (κυρίως
 χορωδιακής), γενιάς ή εκφραστική δύναμη και η
 εξιστόρηση της μίας σε ερώτημα πλαίσια της εθ-
 νικότητας και μεσοανατολικής μουσικής, υπήρξαν οι
 ζητούμενα της μελέτης του Κομιτάς και το πε-
 ςίο της μουσικής δραστηριότητας του.

Ξεκινώντας από την Έξοχιστη, το σημαντικό
 έργο κέρσο της ^{αρχικής} επιμελέσεως μουσικής παραδοσης, ένα πλαν-
 οειδές (vartabed), διέσχισε με ιεραποστολι-
 κή ζήλο ολόκληρη την βρετική δύναμη διαδίτης of
 οργάνου με τη χορωδία του. Στόχος μελέτης, ~~και~~ έπει-
 ςτος μαθήσει ^{χορωδίας} και επιτηθείς παρανοιας με τον πιο
 άγχωρο τρόπο το δημογρήμα της ^{εκκλησιαστικής και} γαϊκής μίας της
 ιταλίδας του. Αφού συνήλθε ^{το 1890 και το 1904} περί τις 3000 δημοτικές
 τραγίδια, ^{να έγραφε και} (εναρμόνιστο με χορωδία σημαντικών φιδιό
 και με τη χορωδία του τα προέβρα, αλλά και εν συνθη-
 σιαστικά μέλη, όταν προσοχή των μουσικών κύκλων της
 Γεωμίας.

Ο Κομιτάς δεν υπήρξε ποτέ μετὰ ^{μεγάλη} ~~μεγάλη~~
 κορφή ~~αλλά~~ στην μουσική ιδιορία της Αρμενίας, υπήρξε μαζί
 και μια μαρτυρική και τραγική κορφή. Συμπείστικα την
 τύχη της ιταλίδας του, διώχθηκε από τις τσαρκικές αρχές
 και στο τέλος από τις φοβερές αρμενικές σφαγές έχασε την
 Ισορροπία του λογικά του.

Ο Κομιτάς έζησε εξίσουχο έργο τόσο ως συνθέτης
 όσο και ως συλλογής και έδομομασικοχόρος. Από τις 3000 δημο-
 τικά, που περιονήλθε, διασώθηκαν 500 ~~και~~ και έτερόδωσαν,
 με τη δική του αναγνώση, ^{το 1931} από το μαθητή του (συνθέτη)
 του έργου διακεκριμένου έδομομασικόρο Δυρίντον Μελικιάν
 (1880-1933). Άλλα έργα του: "Η αρμενική χώρα" (1907), ίδιος
 τόμος "Αρμενική ερωτική τραγίδια ~~και~~ του χωριού" (1913), ~~και~~ ^{Μεταφράσεις και}
 και Χορωδίες" (1928, 1930), Τεχνίδια του Πάου, Ύμνοι κ.τ.λ. 4 Εθν. γαϊκοί χοροί (1925)

